

Krystyna Barczyk

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu
Wydział Zamiejscowy w Chorzowie,
Zakład Finansów i Rachunkowości
e-mail: krystynabarczyk@gmail.com
tel. 502 414 617

Kryzys finansowy a utrata wartości aktywów finansowych

Streszczenie. W wyniku kryzysu finansowego, którego początkiem była zapaść rynku pożyczek hipotetycznych na rynku amerykańskim w 2008 r., nastąpił szok na rynkach finansowych zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i w Europie. Do dziś rynki finansowe borykają się z problemem obniżenia wartości wielu notowanych spółek oraz ograniczenia płynności na rynkach finansowych. Równoległe z tymi problemami pojawiło się zagadnienie właściwego pomiaru i wyceny majątku, w tym wyceny instrumentów finansowych. Celem niniejszego artykułu jest ocena wpływu zmian w otoczeniu jednostki na właściwą wycenę aktywów finansowych oraz prezentację tych informacji w sprawozdaniach finansowych.

Słowa kluczowe: aktywa finansowe, utrata wartości, wycena, hierarchia wartości

Wstęp

Kryzys finansowy, którego początkiem była zapaść rynku pożyczek hipotetycznych na rynku amerykańskim w 2008 r., a w konsekwencji bankructwa i problemy finansowe wielu firm, wywołał szeroką dyskusję na temat jakości informacji dostarczanych przez system rachunkowości i prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Chęć kreowania wizerunku firmy poprzez informacje finansowe ujmowane w sprawozdaniach finansowych powoduje prezentowanie wirtualnych informacji, a nie rzetelnego i wiernego obrazu sytuacji jednostki gospodarczej. W obecnych warunkach prowadzenia działalności gospodarczej rachunkowość nadal jest jedynym, kompletnym systemem będącym źródłem infor-

macji niezbędnych do podejmowania decyzji ekonomicznych przez różnych jego użytkowników. Głównym odbiorcą informacji jest inwestor, właściciel kapitału, a zatem istotne jest, by istniał określony model rachunkowości i sprawozdawczości finansowej będący podstawą kompetentnych ocen działalności gospodarczej. Takie regulacje zawarte są w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSR/MSSF). Ich celem jest m.in. stworzenie modelu sprawozdawczego zwiększającego jego użyteczność.

Kryzys ekonomiczny nie zależy wprawdzie od zasad rachunkowości, ale kreowanie wartości w ramach polityki bilansowej daje możliwość kształtowania wartości wyniku finansowego oraz wartości majątku. Szczególnie obszar inwestycji finansowych jest narażony na subiektywną ocenę zdarzeń i okoliczności mających wpływ na ich wartość.

Celem niniejszego artykułu jest ocena wpływu zmian w otoczeniu jednostki na właściwą wycenę aktywów finansowych oraz prezentacje tych informacji w sprawozdaniach finansowych sporządzanych zgodnie z wymogami MSSF.

1. Parametry wyceny aktywów finansowych

Prezentowane w sprawozdaniach dane dotyczące wyceny aktywów i pasywów powinny w możliwie największym stopniu oddawać stan rzeczywisty. Dzięki takiemu podejściu wykazywane w sprawozdaniach informacje mogą być wiarygodnym źródłem informacji dla szerokiego kręgu użytkowników sprawozdań finansowych.

Zdolność wyceny aktywów i pasywów musi być zachowana na dzień ich ujęcia i na każdy dzień bilansowy. W przypadku aktywów finansowych wykorzystywane są dwa parametry wyceny na potrzeby sprawozdawczości finansowej: wartość godziwa i zamortyzowany koszt (skorygowana cena nabycia).

Wartość godziwa została określona jako cena, którą otrzymałby sprzedający składnik aktywów lub zapłaciłby przekazujący zobowiązanie w zwykłej transakcji między uczestnikami rynku dokonanej w dniu wyceny¹. Definicja wartości godziwej była wielokrotnie krytykowana za niespójność i możliwość jej obiektywnego kreowania. Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 13: Wycena w wartości godziwej² dokonuje ujednoczenia definicji wartości godziwej dla wszystkich MSSF, które zezwalają na wycenę według tego parametru. Analizując poszczególne elementy definicji wartości godziwej, można przybliżyć takie pojęcia, jak:

¹ *Naprzeciw standardom*, Biuletyn MSSF, wydanie 06/2011, www.deloitte.com [10.06. 2012].

² MSSF 13 został opublikowany 12 maja 2011 r. przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i obowiązuje w stosunku do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2013 r. lub później, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

- cena wyjściowa – odzwierciedlająca perspektywę sprzedającego,
- zwykłe transakcje – transakcje rynkowe (składnik jest notowany na rynku),
- uczestnicy rynku – transakcja, z której pochodzi wartość godziwa, przebiega między sprzedającym i kupującym na najbardziej korzystnym rynku, którzy są niezależni od jednostki wyceniającej,
- przekazanie zobowiązań – ustalając wartość godziwą zobowiązania, zakłada się, że nie zostanie ono spłacone, a wartość godziwa to kwota, za którą uczestnik rynku przyjmuje na siebie obowiązek spłaty długu³.

Wartość godziwa (*fair value*) odzwierciedla wiedzę oraz oszacowania stron transakcji i inne czynniki istotne z ich punktu widzenia⁴. Z definicji wartości godziwej wynika, że jest to pojęcie blisko związane z pojęciem wolnego rynku, co wiąże się z potrzebą dostępu do rozwiniętych systemów informacyjnych obejmujących większość dokonywanych transakcji. W przypadku braku takich informacji określenie wartości godziwej staje się bardzo trudne i może opierać się jedynie na przybliżonych szacunkach bazujących na analizie wartości podobnych aktywów⁵.

Drugim parametrem wykorzystywanym do ustalania wartości aktywów finansowych na dzień bilansowy jest zamortyzowany koszt. Jest to kwota, w jakiej składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowe wycenia się w momencie początkowego ujęcia, pomniejszona o spłaty kapitału oraz powiększona lub pomniejszona o ustaloną z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej skumulowaną amortyzację wszelkich różnic między wartością początkową a wartością w terminie wymagalności i pomniejszona o wszelkie odpisy z tytułu utraty wartości lub nieściągalności⁶. Efektywna stopa procentowa (IRR) to stopa, za pomocą której następuje zdyskontowanie do bieżącej wartości związanych z danym składnikiem aktywów finansowych przyszłych przepływów pieniężnych, oczekiwanych w okresie do terminu wymagalności. Wprowadzenie zamortyzowanego kosztu do wyceny podyktowane jest koniecznością ujmowania zdarzeń w księgach rachunkowych i wykazywania ich w sprawozdaniach finansowych zgodnie z ich treścią ekonomiczną. Uwzględnienie odsetek (dyskonta, premii) od instrumentów finansowych dzięki zastosowaniu efektywnej stopy procentowej powoduje, że koszty oraz przychody dotyczące poszczególnych okresów są różne, zaś stopa rentowności jest stała.

³ A. Mazur, *Wartość godziwa*, „Rachunkowość” 2010, nr 1, s. 13-14.

⁴ *Międzynarodowe i polskie regulacje rachunkowości w praktyce*, red. M. Walczak, Difin, Warszawa 2003, s. 158.

⁵ *Wycena i prezentacja aktywów i pasywów w sprawozdaniach finansowych według nowych zasad*, red. J. Krynicki, J. Trzemżalski, ODDK, Gdańsk 2003, s. 78.

⁶ MSR 39: Instrumenty finansowe: Ujmowanie i wycena, par. 9, Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1126/2008, Dz.Urz. L 320 z dnia 29.11.2008 r.

2. Aktywa finansowe i pomiar ich wartości

Rachunkowość wypracowała odpowiednie metody mierzenia wartości (wyceny) kontrolowanych przez jednostkę zasobów, co daje możliwość porównania wartości wynikającej z wyceny aktywów pomiędzy jednostkami, jak również porównania w czasie między różnymi momentami ustalania ich wartości. Pomiar wartości aktywów finansowych na dzień bilansowy uzależniony jest od kategorii, do której zostały one zakwalifikowane. Kategoryzacja aktywów finansowych została określona w MSR 39: Instrumenty finansowe: Ujmowanie i wycena (tab. 1). Jak wynika z zestawienia, istotna jest zależność między zakwalifikowaniem aktywów finansowych do odpowiedniej kategorii a zasadami wyceny. Aktywa finansowe podlegające wycenie według zamortyzowanego kosztu to aktywa finansowe zakwalifikowane do kategorii pożyczek i należności oraz utrzymanych do terminu wymagalności. By móc wykorzystać ten parametr wyceny, składnik aktywów finansowych musi mieć określony termin płatności. Aktywa finansowe zakwalifikowane do kategorii aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy oraz dostępne do sprzedaży są wyceniane w wartości godziwej. Należy nadmienić, że aktywa finansowe zakwalifikowane do dostępnych do sprzedaży, będące instrumentami dłużnymi, będą wyceniane jednocześnie według dwóch parametrów, bowiem wycena w wysokości zamortyzowanego kosztu jest obligatoryjna dla wszystkich instrumentów o charakterze dłużnym.

Tabela 1. Klasyfikacja oraz metody wyceny aktywów finansowych

Kategorie aktywów finansowych	Charakterystyka	Metody wyceny na dzień bilansowy
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	aktywa finansowe nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych w krótkim okresie oraz instrumenty pochodne niestanowiące instrumentów zabezpieczających	według wartości godziwej
Aktywa finansowe utrzymane do terminu wymagalności	aktywa finansowe niebędące pochodnymi, które jednostka ma zamiar i możliwość utrzymać do terminu wykupu	według zamortyzowanego kosztu
Pożyczki i należności	aktywa finansowe niebędące pochodnymi, które mają ustalone terminy płatności i nie są kwotowane na aktywnym rynku	według zamortyzowanego kosztu
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	aktywa finansowe niebędące pochodnymi, które nie zostały zaliczone do żadnej z wymienionych kategorii	według wartości godziwej

Źródło: opracowanie własne na podstawie MSR 39.

W sytuacji gdy jednostka posiada instrumenty kapitałowe, w przypadku których nie da się wiarygodnie określić wartości godziwej, a zgodnie z klasyfikacją wycena bilansowa powinna być dokonana w wartości godziwej, będą one wyceniane według ceny nabycia, z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości.

3. Pomiar aktywów finansowych w wartości godziwej

Zasady wyceny aktywów finansowych, wobec których istnieje obowiązek wyceny w wartości godziwej, zostały określone przez MSR 39⁷. Ustalenie wartości godziwej nie powinno stanowić problemu, gdy składnik aktywów jest notowany na aktywnym rynku, ceny są dostępne z giełdy, od dealera, brokera, instytucji usługowej lub uprawnionej do wydawania regulacji oraz reprezentują aktualne i regularnie występujące na rynku transakcje. Jeśli nie istnieje aktywny rynek dla danego składnika aktywów, to jednostka wyznacza wartość godziwą przy zastosowaniu technik wyceny (np. wykorzystanie ostatnich transakcji rynkowych, odniesienie do bieżącej wartości godziwej podobnego składnika majątku, analiza zdyskontowanych przepływów pieniężnych, modele wyceny opcji). Celem zastosowania technik wyceny jest maksymalne wykorzystanie danych pochodzących z rynku, a ograniczenie do minimum subiektywnych danych specyficznych dla danej jednostki. Wartość godziwa, w przeciwieństwie do historycznej ceny nabycia, odzwierciedla przyszłe korzyści ekonomiczne, jakie właściciel danego składnika majątkowego osiągnie z tytułu jego posiadania. Stosując na dzień bilansowy wartość godziwą, jednostka antycypuje i ujawnia przyszłe korzyści, co wiąże się z pewną dozą niepewności⁸. Stosowane metody szacowania wartości godziwej w warunkach kryzysu gospodarczego mogą stać się wątpliwe, gdyż następuje wówczas spadek wolumenu oraz wartości obrotów, a także znaczne zróżnicowanie w czasie lub między uczestnikami rynku. Ustalenie wartości godziwej dla wielu składników majątku staje się więc problematyczne ze względu na dostęp do wiarygodnych informacji.

W odniesieniu do wielu składników aktywów niezbędne będzie stosowanie odpowiednich technik wyceny i dokonywanie korekt cen transakcyjnych, jakie są konieczne do wyznaczenia wartości godziwej. MSSF 7: Instrumenty finansowe: Ujawnianie informacji⁹ nakłada na jednostki obowiązek ujawniania w sprawozdaniu finansowym informacji na temat zasad ustalania wartości godziwej.

⁷ MSR 39, par. 48-49.

⁸ A. Helin, *Wycena według wartości godziwej – przyczyna kryzysu finansowego czy też jego miernik?*, „Podatki i Rachunkowość” 2008, nr 11 (13), www.podatkirachunkowosc.bdo.pl [10.06.2012].

⁹ MSSF 7: Instrumenty finansowe: Ujawnianie informacji, Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1126/2008, Dz.Urz. L 320 z dnia 29.11.2008 r., z późn. zm.

Jednostka ujawnia m.in.:

- metody stosowane do ustalania wartości godziwej,
- czy wartość godziwa ustalana jest w całości, czy częściowo, bezpośrednio przez odniesienie do publikowanych notowań z aktywnego rynku, czy szacowana z wykorzystaniem techniki wyceny,
- czy wartości godziwe prezentowane w sprawozdaniu finansowym ustalone są przez wykorzystanie określonych technik wyceny opartych na założeniach, które nie wynikają z bieżących weryfikowalnych transakcji rynkowych,
- czy są to metody dochodowe, czy kosztowe.

Biorąc pod uwagę wielość możliwości, jakie mogą wykorzystać podmioty gospodarcze, istotną staje się informacja zawarta w sprawozdaniach finansowych o wyborach dokonanych przez jednostkę gospodarczą.

Poza informacjami dotyczącymi sposobu wyceny w wartości godziwej powinny pojawić się informacje o hierarchii wartości godziwej. Hierarchia wartości godziwej określa trzy poziomy danych wejściowych (źródłowych) wykorzystywanych do ustalenia wartości godziwej. Hierarchia wartości godziwej wskazuje, z jakich źródeł jednostka gospodarcza czerpie informacje o wartości godziwej:

- pierwszy poziom – kwotowania z aktywnych rynków dla takich samych aktywów,
- drugi poziom – ceny z aktywnych rynków, lecz inne niż ceny notowań rynkowych ustalone bezpośrednio (jako ceny) lub pośrednio (pochodne cen),
- trzeci poziom – nieobserwowalne dane rynkowe¹⁰.

Z Roczego sprawozdania finansowego KGHM Polska Miedź S.A., sporządzonego zgodnie z MSSF, za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 r.¹¹, uzyskujemy informacje o poziomach ustalania wartości godziwej w powiązaniu z aktywami finansowymi prezentowanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej (tab. 2).

Tabela 2. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży i hierarchia wartości godziwej

Sprawozdanie z sytuacji finansowej (bilans)	Objaśnienia do sprawozdania	
	klasy aktywów finansowych	hierarchia wartości godziwej
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży 992 068 zł	akcje notowane: 982 568 zł	poziom I: dane pochodzące z aktywnego rynku z ostatniego dnia roboczego w okresie sprawozdawczym
	udziały nienotowane: 9500 zł	cena nabycia pomniejszona o odpisy z tytułu utraty wartości

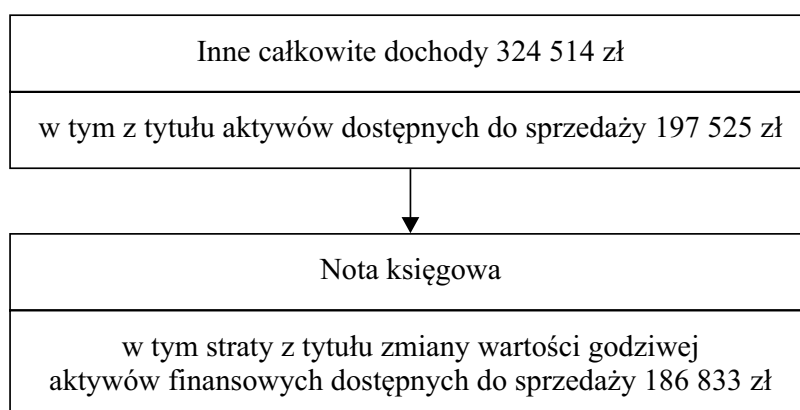
Źródło: Sprawozdanie finansowe KGHM Polska Miedź S.A. za rok obrotowy od 1.01 do 31.12.2011 r.

Dane ujęte w sprawozdaniu finansowym dotyczące zastosowanej hierarchii wartości godziwej dają możliwość oceny, jaka część aktywów finansowych sta-

¹⁰ MSSF 7, par. 27.

¹¹ www.kghm.pl/_files/Report/raport_2011.pdf [15.07.2013].

nowiąca majątek jednostki gospodarczej jest ustalana na podstawie danych weryfikowalnych. Hierarchia wartości godziwej określa jakość prezentowanych informacji w sprawozdaniu finansowym. Z reguły wycena wartości godziwej przy braku aktywnego rynku budzi wiele wątpliwości ze względu na możliwość uzyskania różnych wyników przy zastosowaniu odmiennych technik wyceny. Wycena przy zastosowaniu danych pochodzących z poziomu drugiego lub trzeciego może skutkować brakiem obiektywizmu i sprawdzalności, jak również odmiennych, choć poprawnie ustalonych wartości godziwych dla tego samego składnika ze względu na subiektywizm przyjętych założeń¹². Zmiany wartości aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej ujmowane są w przychodach lub kosztach¹³, a zatem mają bezpośredni wpływ na wynik finansowy. W warunkach zmienności cen rynkowych będących podstawą ustalania wartości godziwej fluktuacja wartości wyniku finansowego jest nieunikniona. W obecnym kształcie sprawozdania informacje o wpływie wyceny na wartość wyniku finansowego są często znikome. W notach do Sprawozdania z całkowitych dochodów znajdujemy jedynie informacje o zmianie wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży (rys. 1).

Rysunek 1. Prezentacja informacji o zmianie wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania finansowego KGHM Polska Miedź S.A. za rok obrotowy od 1.01 do 31.12.2011 r.

Ma to uzasadnienie w zasadach wyceny tej kategorii aktywów finansowych, bowiem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży obejmują aktywa, dla których przeszacowania do wartości godziwej ujmowane są w kapitale z aktualizacji wyceny przez inne całkowite dochody.

¹² J. Gierusz, *Koszt historyczny a wartość godziwa – dylematy wyceny w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2011, nr 62(118), s. 118.

¹³ MSR 39, par. 55.

Na podstawie informacji zawartej w sprawozdaniu użytkownik jest w stanie dostrzec wpływ zmiany wartości prezentowanej kategorii aktywów finansowych na wartości kształtujące całkowite dochody jednostki gospodarczej, czyli określić, jaka kwota wynikająca ze zmiany wartości została ujęta w kapitale z aktualizacji wyceny i nie wpłynęła na osiągnięty zysk netto jednostki, stanowiąc często koszty „zatrzymane”. Ich rozliczenie, czyli realny wpływ na wartość zysku netto, może nastąpić w kolejnych okresach – w momencie gdy jednostka gospodarcza w wyniku zaistniałych zmian w otoczeniu jednostki stwierdzi, że nastąpiła utrata ich wartości.

4. Utrata wartości aktywów finansowych

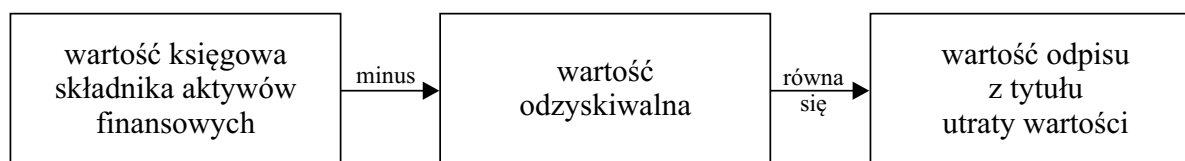
Na każdy dzień bilansowy jednostka jest zobowiązana dokonać oceny, czy istnieją wiarygodne dowody na utratę wartości aktywów finansowych. Zgodnie z postanowieniami MSR 39 na każdy dzień bilansowy wszystkie aktywa finansowe, za wyjątkiem wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, podlegają ocenie pod względem utraty wartości¹⁴. Zasady ujmowania zmian wartości aktywów finansowych prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Ujęcie utraty wartości aktywów finansowych

Kategoria aktywów finansowych	Ujęcie utraty wartości
Pożyczki i należności	Sprawozdanie z całkowitych dochodów
Inwestycje utrzymywane do terminu wymagalności	Wynik finansowy
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	

Źródło: opracowanie własne.

Utrata wartości jest identyfikowana, gdy wartość godziwa danego składnika aktywów jest niższa od jego wartości księgowej (rys. 2).

Rysunek 2. Kwota odpisu aktualizującego

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli istnieją obiektywne dowody, że nastąpiła strata poniesiona z tytułu utraty wartości pożyczek i należności lub inwestycji utrzymanych do terminu wymagal-

¹⁴ MSR 39, par. 46.

ności wycenionych w zamortyzowanym koszcie, jednostka ujmuje odpis równy różnicy między wartością bilansową składnika aktywów a jego wartością odzykiwalną, czyli wartością bieżącą przyszłych przepływów pieniężnych, oczekiwanych z tytułu posiadanego składnika¹⁵. Jeśli nastąpiła utrata wartości, to jest ona z reguły spowodowana wieloma czynnikami. Obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych mogą wynikać m.in. z:

- pojawienia się znaczących trudności emitenta lub dłużnika,
- niedotrzymania warunków umowy,
- poczynienia wobec pożyczkobiorcy ustępstw ze względów ekonomicznych,
- powstania dużego prawdopodobieństwa upadłości lub reorganizacji finansowej pożyczkobiorcy,
- zaniku aktywnego rynku na dany składnik aktywów finansowych,
- negatywnych zmian dotyczących statusu płatności pożyczkobiorców,
- zmiany sytuacji gospodarczej (krajowej lub lokalnej), która jest skorelowana ze zdarzeniami na rynku finansowym (wzrost wskaźnika bezrobocia, spadek cen nieruchomości, spadek cen ropy naftowej itp.)¹⁶.

Przesłanki te są pewnego rodzaju wskazówkami, które powinny być rozpatrywane na każdy dzień bilansowy. Po ustaleniu, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości, jednostka powinna według swej najlepszej wiedzy dokonać wyceny danego instrumentu. Kluczowe staje się wiarygodne oszacowanie przepływów pieniężnych rozpatrywanego aktywów, z uwzględnieniem czynników, które zmodyfikują przepływy w stosunku do pierwotnie zakładanych. Największym problemem w ustaleniu kwoty możliwej do odzyskania jest określenie przepływów pieniężnych. Jednostka musi oszacować, jaką kwotę i kiedy odzyska z danego składnika aktywów. Kwota możliwa do odzyskania jest różna od wartości godziwej wskutek stosowania do dyskontowania pierwotnej efektywnej stopy procentowej (IRR), ustalonej przy początkowym ujęciu danego składnika. Wykorzystanie efektywnej stopy procentowej umożliwia równomierną alokację przyszłych korzyści z tytułu posiadania danego instrumentu¹⁷. W MSR 39 podkreśla się, że zastosowanie aktualnej stopy procentowej spowodowałoby wycenę według wartości godziwej, co odbiega od przyjętej metodologii pomiaru według zamortyzowanego kosztu, która zakłada stałą dochodowość z danego aktywów¹⁸. Odstępstwo od tej zasady ma miejsce, gdy odpisy aktualizujące dotyczą aktywów finansowych wycenianych według kosztu – by dokonać właściwej wyceny takiego składka majątku, wykorzystuje się bieżącą stopę zwrotu.

¹⁵ MSR 39, par. 59.

¹⁶ *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w interpretacjach i przykładach*, t. VIII: *Instrumenty finansowe cz. II*, LexisNexis, Warszawa 2003, s. 62.

¹⁷ Por. *Międzynarodowe i polskie regulacje...*, s. 142.

¹⁸ M. Frenzel, *Instrumenty finansowe – część 2*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2006, nr 1, s. 15.

Poniższy przykład przedstawia możliwą do zastosowania procedurę wyceny instrumentu dłużnego z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej oraz szacowanie wartości odpisu z tytułu utraty wartości.

Założenia teoretyczne: Jednostka nabyła za 80 000 zł pięcioletnią obligację o cenie nominalnej 110 000 zł. Obligacja została zakwalifikowana do kategorii aktywów utrzymywanych do terminu wymagalności. Efektywna stopa procentowa ustalona przy początkowym ujęciu wynosi 6,58%. Z początkiem czwartego roku emitent obligacji doświadcza trudności finansowych i reneocjuje warunki wykupu. Realna kwota wykupu obligacji wynosi 85 000 zł.

Wycenę instrumentu zgodnie z początkową umową przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Wycena instrumentu dłużnego według zamortyzowanego kosztu

Okresy	BO zamortyzowany koszt	% według IRR	Przepływy pieniężne z tytułu odsetek	BZ zamortyzowany koszt
1	80 000	5 264	0	85 264
2	85 264	5 610	0	90 874
3	90 874	5 980	0	96 854
4	96 854	6 373	0	103 227
5	103 227	6 792	0	110 000*

* zaokrąglenie wyniku z zastosowanych przybliżeń.

Źródło: opracowanie własne.

Wartość bilansowa na początek czwartego roku wyniosła 96 854 zł. Zdyskontowana wartość oczekiwanej kwoty będzie obliczona według wzoru:

$$PV = \frac{FV}{(1 + r)^n}$$

gdzie:

FV – wartość przyszła (*future value*),

PV – wartość bieżąca (*present value*),

n – liczba okresów,

r – oprocentowanie.

$$85\,000 \text{ zł} / (1 + 6,58\%)^2 = 74\,829 \text{ zł}$$

Odpis z tytułu utraty wartości wynosi zatem:

$$96\,854 - 74\,829 = 22\,025 \text{ zł}$$

Odpis z tytułu utraty wartości składnika aktywów jest ujmowany w kosztach bieżącego okresu. W odniesieniu do kategorii aktywów finansowych dostępnych

do sprzedaży skutki wcześniejszych przeszacowań ujęte w kapitale powinny być przeniesione na wynik finansowy. Oznacza to, że zmiany wartości zatrzymane w kapitale w okresach wcześniejszych obciążą wartość wyniku finansowego danego okresu, co w istotny sposób wpłynie na obraz sytuacji finansowej jednostki gospodarczej prezentowany w sprawozdaniu finansowym.

Po ustaniu przesłanek, gdy dowody na utratę wartości stają się nieaktualne, należy dokonać odwrócenia odpisu aktualizującego, przy czym przywrócona wartość nie może przewyższać wartości, jaką dany składnik posiadałby, gdyby wcześniej nie utracił wartości.

Przy ocenie utraty wartości istotny jest również problem właściwej oceny, czy zmiany zachodzące w otoczeniu jednostki gospodarczej, np. zmiany ceny rynkowej składników aktywów finansowych, powinny być uznawane za utratę wartości w przypadku, gdy spadek wynosi 15% ich wartości lub/i niekorzystne zmiany wartości dotyczą okresu półrocznego lub dłuższego. Stosowanie w praktyce standardów rachunkowości wiąże się często z koniecznością zastosowania indywidualnych rozwiązań¹⁹. Określenie zasad przyjętych przez jednostkę gospodarczą w tym zakresie w polityce rachunkowości pozwoliłoby użytkownikom sprawozdań finansowych na pełniejszą ocenę zjawiska utraty wartości. Z punktu widzenia inwestora istotna jest informacja o ryzykach, jakie związane są z prowadzoną działalnością jednostki gospodarczej. Utrata wartości jest bowiem skutkiem wystąpienia tego ryzyka. Ryzykiem można zarządzać, podejmując działania ograniczające je do poziomu akceptowalnego przez jednostkę gospodarczą.

Sprawozdanie finansowe stanowi jedno z głównych źródeł informacji w procesie podejmowania decyzji na rynkach finansowych. Uczestnicy rynku kapitałowego powinni być zatem przekonani, że informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych są istotne i użyteczne w procesie podejmowania decyzji²⁰.

Podsumowanie

Właściwa wycena aktywów finansowych jest zagadnieniem złożonym, budzącym ciągle wiele wątpliwości. Zmienność rynków finansowych wpływająca na ich wycenę jest czynnikiem, od którego zależą wyniki osiągnięte przez jednostki gospodarcze, co rodzi chęć ukrywania informacji niekorzystnie wpływających na ocenę kondycji finansowej jednostki gospodarczej.

Dokonywanie korekt na dzień bilansowy z tytułu przeszacowania lub utraty wartości aktywów finansowych wpływa na informacje prezentowane w sprawoz-

¹⁹ H. Buk, *Kreatywna sprawozdawczość finansowa spółek giełdowych w warunkach kryzysu ekonomicznego*, „Zeszyty Naukowe WSB w Poznaniu” 2011, nr 35.

²⁰ A. Kuciński, *Jakość sprawozdania finansowego w kontekście rynku kapitałowego*, w: *Polityka rachunkowości a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*, red. D.A. Mikulska, Wyd. KUL, Lublin 2012, s. 172.

daniu. Wykorzystywanie wartości godziwej i problem identyfikacji, czy zaistniałe zdarzenia skutkują utratą wartości aktywów finansowych, wzbudzają wątpliwości, czy informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych są rzetelne i bezstronne. Należy jednak pamiętać, że zarząd jednostki jest odpowiedzialny za całość raportów finansowych, za wdrożenie odpowiednich procedur ustalania i kontrolowania wartości kształtujących wartość bilansową majątku. Równocześnie Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej wprowadzają coraz więcej elementów kontrolnych, by ograniczyć swobodę przy dokonywaniu ocen, a tym samym przy tworzeniu sprawozdań finansowych.

Literatura

- Buk H., *Kreatywna sprawozdawczość finansowa spółek giełdowych w warunkach kryzysu ekonomicznego*, „Zeszyty Naukowe WSB w Poznaniu” 2011, nr 35.
- Frendzel M., *Instrumenty finansowe – część 2*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2006, nr 1.
- Gierusz J., *Koszt historyczny a wartość godziwa – dylematy wyceny w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2011, nr 62(118).
- Helin A., *Wycena według wartości godziwej – przyczyna kryzysu finansowego czy też jego miernik?*, „Podatki i Rachunkowość” 2008, nr 11 (13), www.podatkirachunkowosc.bdo.pl [10.06.2012].
- Kuciński A., *Jakość sprawozdania finansowego w kontekście rynku kapitałowego*, w: *Polityka rachunkowości a jakość sprawozdania finansowego. Wybrane aspekty*, red. D.A. Mikulska, Wyd. KUL, Lublin 2012.
- Mazur A., *Wartość godziwa*, „Rachunkowość” 2010, nr 1.
- Międzynarodowe i polskie regulacje rachunkowości w praktyce*, red. M. Walczak, Difin, Warszawa 2003.
- MSR 39: Instrumenty finansowe: Ujmowanie i wycena, Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1126/2008, Dz.Urz. L 320 z dnia 29.11.2008 r.
- MSSF 7: Instrumenty finansowe: Ujawnianie informacji, Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1126/2008, Dz.Urz. L 320 z dnia 29.11.2008 r. z późn. zm
- Naprzeciw standardom*, Biuletyn MSSF, wydanie 06/2011, www.deloitte.com [10.06.2012].
- www.kghm.pl/_files/Report/raport_2011.pdf [15.07.2013].
- Wycena i prezentacja aktywów i pasywów w sprawozdaniach finansowych według nowych zasad*, red. J. Krynicki, J. Trzemżalski, ODDK, Gdańsk 2003.

The Financial Crisis and Its Impact on the Valuation of Financial Assets

Abstract. The financial crisis triggered by the 2008 collapse of the US mortgage loan market was followed by a major disturbance to financial markets in the United States as well as throughout Europe. Since then, financial markets have been struggling to overcome problems related to the reduced market valuation of many exchange listed companies and to insufficient liquidity. At the same time, there have been issues concerning the appraisal and valuation of property, including financial instruments. The paper aims to address the impact of changes in the business environment on proper valuation of financial assets, and on their treatment in financial reports.

Keywords: financial assets, loss in value, valuation, appraisal, value hierarchy